

Työ ja turva -osasto/TG/lv

16.10.2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

HE 123/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaaliturvarahastojen säästöjen valtion ja kuntien talouden vahvistamiseen ohjaamista ja sairauspäivärahan muutoksia koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esityksessä ehdotetaan sairauspäivärahan leikkausta, mikä vaikuttaa myös samoin perustein määräytyviin kuntoutusrahan ja luovutuspäivärahan. Tämän seurauksena päivärahaetusmenot vähenevät ja säästöt kanavoidaan valtiolle.

Lisäksi hallitus esittää sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen täysimääräistä kanavoimista vähentämään valtion ja kuntien velkaantumista. Kanavoitavia menosäästöjä on yhteensä noin 1134 miljoonaa euroa, josta tämä esitys koskee noin 910 miljoonaa euroa. Kanavoinnin toteuttamiseksi muutetaan valtion, vakuutettujen ja työnantajien rahoitusosuuksia sairausvakuutuksen sairaanhoitokorvausten ja työtulovakuutuksen osalta.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ei kannata hallituksen esitystä. SAK lausuu hallituksen esityksestä tarkemmin seuraavaa:

Sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen kanavointi rikkoo vakuutusperiaatetta

Hallituksen kehysriihikirjauksen mukaan sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvat säästöt kanavoidaan valtiolle ja kunnille. SAK vastustaa kanavointia, sillä työttömyysvakuutusmaksut on tarkoitettu ansiosidonnaisten etuuksien rahoittamiseen. Tätä vakuutusperiaatetta ei pidä rikkoa, eikä sosiaalivakuutusmaksuja käyttää muun julkisen talouden vahvistamiseen. Julkisen talouden suora sopeutus tulee tarvittaessa tehdä sosiaalivakuutuksen sijaan menoja leikkaamalla, tuloja kasvattamalla tai niiden yhdistelmällä.

SAK jätti eriävän mielipiteen yhdessä muiden työmarkkinajärjestöjen kanssa sosiaaliturvarahastojen menosäästöjen kanavointiin asetetun kolmikantaisen työryhmän raporttiin. Siinä todetaan, että julkinen talous vahvistuisi myös ilman lisätoimenpiteitä, kun otetaan huomioon työttömyysvakuutusmaksujen verovähennysoikeus, työn verotuksen keventymisen työllisyyttä vahvistava vaikutus ja julkisen sektorin työnantajien velvollisuus maksaa työnantajan työttömyysvakuutusmaksua. SAK painottaa, että työttömyysvakuutusmaksuja ei tule käyttää muun julkisen talouden menojen rahoittamiseen.

Hallitus toteuttaa kanavoinnin täysimääräisesti vuonna 2025, vaikka säästöt toteutuvat asteittain vuosina 2024–2026. Vuoden 2024 työttömyysvakuutusmaksun alennuksen kanavointi kiristi palkansaajien verotusta, mikä kompensoidaan vuonna 2026. Kanavoinnin

Työ ja turva -osasto

16.10.2024

etupainotteisuus aiheuttaa osaltaan kuitenkin palkansaajien verotuksen kiristymisen vuoden 2025 osalta.

Sairauspäivärahan leikkaaminen

Esityksen mukaan 70 prosentin korvaustasoon oikeuttavan vuositulon yläraja alennettaisiin nykyisestä 35 769 eurosta 27 633 euroon. Tulorajan ylittävältä osalta sairauspäiväraha karttuisi nykyisen 20 prosentin sijasta 15 prosenttia. Hallituksen esityksen mukaan muutos kohdistuu ylempiin tuloluokkiin. SAK huomauttaa, että taitteen alentaminen kohdistaa sairauspäivärahan leikkauksen jo noin 2 400 euroa kuukaudessa ansaitseviin, joten on virheellistä sanoa leikkausten kohdistuvan ylempiin tuloluokkiin.

SAK vastustaa sairauspäivärahan leikkaamista. Vaikka hallituksen esityksessä puhutaan sairauspäivärahan laskentakaavan muuttamisesta, kyseessä on tosiasiallisesti päivärahan tason leikkaaminen. Hallituksen esityksen toteutuessaan muutokset koskevat myös kuntoutusrahaa ja luovutuspäivärahaa.

Sairauspäivärahan leikkaus vaikuttaa noin 196 000 (64 %) saajaan, joista lähes 60 % on naisia. Keskimääräistä enemmän vaikutus heijastuu yli 55 vuotiaisiin, joiden keskimääräiset päiväraha-kaudet ovat muihin ikäluokkiin verrattuna pidempiä. Esityksen mukaan leikkaukset pienentävät päivärahaa noin 12,27 euroa päivältä eli noin 497 euroa vuoden aikana. Miehillä leikkaus on hieman suurempi: 615 euroa kuin naisilla: 413 euroa vuodessa.

SAK huomauttaa, että leikkauksen merkitys korostuu erityisesti pidempien sairauspoissaolojaksojen kohdalla. Esimerkiksi kuuden kuukauden pituisen sairausjakson ajalta päivärahan leikkaus voi olla jo yli 1 000 euroa alle 3 000 euroa kuukaudessa ansaitsevilla. Sairauspoissaolojen pitkittyessä usein myös muut sairauteen liittyvät kulut, kuten lääkekustannukset ja hoitoihin liittyvät maksut, nousevat.

Kuntoutustuen leikkaus vaikuttaa noin 14 400 (26 %) kuntoutusrahan saajaan, joista useampi on naisia. Kuntoutusrahaa maksetaan keskimäärin noin 14 päivää, jolloin leikkauksen vaikutus on noin 100 euroa. Yli 40 % heistä, joihin leikkaus vaikuttaa, ansaitsee alle 3000 euroa kuukaudessa. Alle 45-vuotiailla kuntoutustuen kesto on keskimäärin pidempi.

SAK huomauttaa, että sairauspäivärahan leikkausten seurauksena toimeentulotuen määrä kasvaa nykyisillä toimeentulotuen saajilla ja lisäksi

Työ ja turva -osasto

16.10.2024

toimeentulotuen saajien määrä voi lisääntyä. Tämän vaikutusta ei ole hallituksen esityksessä kuitenkaan arvioitu riittävässä määrin.

SAK pitää erittäin huolestuttavana leikkausten vaikutusta pitkäaikaisesti työkyvyttömänä olleille ja niiden lasten perheisiin, joissa vanhempi saa etuutta pidemmän aikaa. YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli kesällä 2023 Suomea pitäytymään sellaisista toimista, jotka heikentävät lapsiperheiden toimeentuloa. Orpo-Purran hallitus on jo tehnyt merkittävän määrän leikkauksia eri sosiaaliturvaetuuksiin, jotka kohdistuvat myös lapsiperheisiin. Iso osa leikkauksista kohdentuu samoihin henkilöihin.

SAK huomauttaa, että hallitus on merkittävästi lisäämässä sairastamisen kustannuksia nyt käsillä olevalla hallituksen esityksellä sekä muilla toimilla. Sairauspäivärahan tason leikkaaminen, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelumaksujen, lääkekorvauksien alkuomavastuun ja hallitusohjelmassa suunnitellun lääkkeiden arvonlisäveron korottaminen ja hoitotakuun pidentäminen iskevät erityisesti pieni- ja keskituloisiin henkilöihin ja perheisiin. Päivärahaan tehtävät leikkaukset ovat erityisen kohtuuttomia, koska sairaana ja työkyvyttömänä henkilön mahdollisuus parantaa omaa toimeentuloaan on rajalliset.

Seuraukset voivat olla vakavia ja aiheuttaa työkykyongelmien pitkittymistä ja vaikeutumista sekä työkyvyttömyysjaksojen ja työkyvyttömyyskustannusten kasvua. Sairauspäivärahan aleneminen voi johtaa myös kasvaviin työkyvyttömyyseläkehakemuksiin ja luultavasti eläkepäätösten lisääntyvään hylkäämiseen. Samalla SAK kantaa huolta kuntoutuksen kannustavuudesta etuustason laskiessa. Kuntoutuksen tarkoituksena on edistää yksilön toimintakykyä, työ- ja opiskelukykyä, työllistymistä ja työssä jatkamista. Kuntoutuksen ajalta maksettavan etuuden tarkoituksena on myös motivoida ja sitouttaa kuntoutuja kuntoutukseen osallistumiseen.

SAK lisäksi toteaa, että sairauspäivärahan tason leikkaamisella on myös vaikutusta tuleviin työehtosopimusneuvotteluihin. Hallituksen esityksessä ei ole lainkaan huomioitu sitä, että päivärahan tason leikkauksen lisäksi esityksellä voi olla vaikutusta tulevaisuudessa myös työkyvyttömiä palkkakertymään.

Työllisyysvaikutukset

Sairauspäivärahan leikkaamisen työllisyysvaikutuksiksi arvioidaan 5300 työllistä. Tämän oletetaan johtuvan kannustinvaikutuksista, kun päivärahan taso alenee ja ihmiset palaavat nopeammin töihin. Ministeriön lausuntokierroksen seurauksesta hallituksen esitystä on täsmennetty niin, että sairauspäivärahan leikkauksilla ei haeta työllisyysvaikutuksia, vaan pelkästään säästöjä. SAK pitää silti työllisyysarvioita epäuskottavina ja arvioita puutteellisina.

Työ ja turva -osasto

16.10.2024

Tehdyt työtunnit voivat lisääntyä, kun ihmiset palaavat töihin sairaana toimeentulon heiketessä. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan ole huomioitu tämän myötä aiheutuva mahdollista sairausjaksojen uusiutumista tai pidentymistä tai muiden työntekijöiden sairausjaksojen lisääntymistä. Tällä on ennemminkin negatiivinen työllisyysvaikutus.

Lisäksi kuntoutusrahan leikkauksen myötä hakeutuminen kuntoutukseen vähenee ja ihmisten työkyky heikkenee entisestään. Esityksen mukaan myös työllisyysaste voi vahvistua, kun yli kolme kuukautta sairaana olevat palaavat työelämäänsä. Työkyvyn palautuminen ei johdu sairauspäivärahan tasosta.

SAK huomauttaa, etteivät etuusleikkaukset paranna työllisyyttä tai palauta työkykyä. Työkyvyttömiä työkykyä ja työhön palaamista tuetaan tehostamalla ja nopeuttamalla hoitoa ja kuntoutusta, lyhentämällä hoitojonoja sekä muokkaamalla tarvittaessa työolosuhteita paremmiksi myös osatyökykyisyys huomioiden. Tämän hallituksen esityksen leikkaukset yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelumaksujen, lääkekorvauksien alkuomavastuun ja hallitusohjelman mukaisen lääkkeiden arvonlisäveron korottamisen sekä hoitotakuun pidentämisen kanssa on täysin vastoin työkyvyttömiä työkyvyn ja työllisyyden parantamista. Näiden leikkauksien yhteisvaikutukset varsinkin pieni- ja keskituloisilla henkilöillä ja perheillä voivat olla vakavia ja aiheuttaa tarpeellisen hoidon ja lääkityksen viivästymistä. Samalla työkäisillä on riskinä myös työkykyongelmien pitkittyminen tai vaikeutuminen sekä työkyvyttömyysjaksojen ja työkyvyttömyyskustannuksien lisääntyminen.

SAK toteaa, että sairauspäivärahan tason leikkausten työllisyysvaikutukset on arvioitu puutteellisesti. Hallituksen esityksessä ei ole riittävissä määrin arvioitu sairaana työskentelyn seurauksia tai muita hallituksen jo päättämiä ja suunnittelempia toimia, jotka kohdistuvat sairaisiin ja työkyvyttömiin.

Sairausvakuutusmaksujen maksuprosenttien säätämisestä lailla

Hallituksen esityksessä esitetään lisäksi, että poikkeuksellisesti vuoden 2025 sairausvakuutusmaksujen maksuprosenteista säädetään lailla valtioneuvoston asetuksen sijasta. Laki olisi voimassa määräajan. SAK ymmärtää, että valtioneuvoston asetusta ei ehdittäisi antamaan ajallaan, joten maksuprosenteista säädetään määräaikaisella lailla. SAK kuitenkin toteaa, että kyseessä on kertaluontoinen toimenpide.

Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

SAK pitää tärkeänä, että hallituksen esityksen vaikutuksia arvioidaan kokonaisuutena muiden hallituksen toimenpiteiden kanssa. Nyt lausuttavana olevasta hallituksen esityksestä puuttuu esimerkiksi arviot sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksujen nostosta sekä

Työ ja turva -osasto

16.10.2024

lääkekorvausten muutoksista. Näillä muutoksilla on keskeinen vaikutus sairauspäivä- ja kuntoutusrahalla olevien toimeentuloon.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Tuuli Glantz
sosiaalipoliittinen asiantuntija
tuuli.glantz@sak.fi

Tytti Naukkarinen
ekonomisti
tytti.naukkarinen@sak.fi